

DOCUMENTA HISTORICA 83.
Az SZTE BTK Történeész Diákkör kiadványa

**BÉKESZERZŐDÉS ANGLIA ÉS
A HOLLAND EGYESÜLT TARTOMÁNYOK
KÖZÖTT**
(Breda, 1667. július 31.)

A bevezetőt írta, fordította és sajtó alá rendezte:
PALOTÁS ZSOLT

*JATE*press
Szeged 2010

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. Az 1887-es földközi-tengeri egyezmények. [Nyemcsok Attila] (*elfogyott*)
2. A tiltsiti béke (1807. júl. 7.). [Szász Erzsébet] (*elfogyott*)
3. Talleyrand, Charles-Maurice: Értekezés annak előnyeiről, hogy a jelen körülmények között új gyarmatokat szerezzünk. [Szász Géza]
4. A schönbrunni béke (1809. okt. 14.). [Szász Erzsébet]
5. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot! (A cseh–szlovákok áldozatának történelmi bemutatása). [Gulyás László] (*elfogyott*; utánnomás: 23. sz.)
6. Korai angolszász törvények I. A kenti törvények. [Szántó Richárd] (*elfogyott*)
7. Az 1939–40-es finn–szovjet háború dokumentumai. [Engi Imre]
8. Dokumentumok az orosz–szovjet törekvésekről a Boszporusz és a Dardanellák megszerzésére (Konstantinápoly-egyezmény, 1915; német–orosz tárgyalások, 1940). [Boros Tamás]

1993

9. A Birodalom és Észtország. A szovjet–észti szerződések megszületésének dokumentumai (1939 szeptember). [Vandlik Krisztina]
10. Edward Balliol skóciai hadjárata. Részletek a Lanercosti krónikából és a bridlingtoni kanonok Gestájából. [Kiss Andrea]
11. Az 1943 decemberi Beneš–Sztálin–Molotov megbeszélések dokumentumai. [Gulyás László]
12. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szept. 3.). [Kökény Andrea]
13. Új bécsi tudósítások a kiváló Schwarzenberg grófnak a tatabi, veszprémi és palotai erődök és más helyek elfoglalásáról, a szigeti erőd összeomlásáról és a Törökországban napról-napra erősödő hanyatlásról (1599). [Lévai Judit]
14. 1789 Franciaországa a panaszok tükrében. [Gyuricza Róbert]

1994

15. Az 1594-es birodalmi gyűlés határozatai a magyar háborút illetően. [Wölfinger Ildikó]
16. Volgai német dokumentumok (1918–1941). [Opauszki István]
17. Az 1916. évi arab felkelés kiáltványa. [Ferwagner P. Ákos, Lőkös István]
18. A Bayeux-i faliszőnyeg. [Varga Vanda Éva] (*elfogyott*; utánnomás: 34. sz.)

1995

19. A Constantinus-i adománylevél (Donatio Constantini – VIII. sz.). [Piti Ferenc] (*elfogyott*)
20. A Hét Sziget Köztársaság és Kapodisztriasz. [Szász Erzsébet]
21. A lengyel emigráns kormány és a Szovjetunió kapcsolatfelvételének dokumentumai, 1941. [Csösz László]
22. Németország két megosztási terve (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok). [Mayer János]
23. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot! (A cseh–szlovákok áldozatának történelmi bemutatása). [Gulyás László] (az 5. sz. utánnomása).
24. Az 1849-es magyar–velencei szerződés. [Krámlí Mihály]
25. Az Anitta-felirat (i. e. 1600 körül). [Bolega Erika]

DOCUMENTA HISTORICA 83.
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

**BÉKESZERZŐDÉS ANGLIA ÉS
A HOLLAND EGYESÜLT TARTOMÁNYOK
KÖZÖTT**

(Breda, 1667. július 31.)

A bevezetőt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

PALOTÁS ZSOLT

JATEPress
Szeged 2010

A dokumentum forrásai:

CHALMERS, GEORGE: *A Collection of Treaties Between Great Britain and Other Powers.*

Vol. I. Printed for J. Stockdale, Piccadilly. London 1790.

Peace Treaty of Breda 132–151. oldal, Navigation and Commerce Treaty of Breda 151–159. oldal

English Historical Documents. ed. DOUGLAS, DAVID. Vol. VI. 1660–1714. Routledge. London 1996. 879–880. oldal

A térképek forrása:

The Cambridge Modern History Atlas.(Map 42.) ed. WARD, SIR ADOLPHUS WILLIAM; PROTHERO, G.W.; LEATHES, SIR STANLEY MORDAUNT and BENIANS, E.A. Cambridge University Press. London 1912.

CLARK, GEORGES: *The Later Stuarts: 1660–1714.* 2. ed. Clarendon Press. Oxford 1955. (Map 8a., 8b., 9a., 9b.,)

Lektorálta:

KÖKÉNY ANDREA

A fordítást az eredetivel összevetette:

SZABÓ PÁL

Sorozatszerkesztő:

PÁNDI LAJOS

Borítókép:

Christoff Adolfszoon: Medal commemorating the Peace of Breda, 1667. (Emlékérem a bredai béke megkötésének alkalmából) National Maritime Museum, Greenwich, London. Előlap: Angol és holland hadihajók jobb oldalnézetben, egymás mellett kedvező szélben, főárboc tetejükön virágkoszorúval. Hátlap: Nagy-Britannia és Hollandia címerpajzsa, fent koszorúval, lent csavart és díszített szalaggal. Szalag felirat: 'BRITAN(NO): BATAV(A): PAX' (Béke Nagy-Britannia és Hollandia között)

A kötet megjelenését támogatta:

SZTE BTK

© SZTE BTK Történész Diákkör, 2009

© Janszó Miklós és Szabó Ádám Ágoston, 2009

HU-ISSN 1216-0954

Tartalom

Tartalom	3
Előszó	5
Térképek	12
Ajánló irodalom	15
Bredai békeszerződés Breda, (1667. július 31.)	17
Különálló cikkely	32
Függelék	35
Bredai hajózási és kereskedelmi szerződés Breda, (1667. július 31.)	35
The peace treaty of Breda	39

Előszó

1667. július 31-én végetért egy fejezet a XVII. századi angol–holland rivalizálás történetében. A bredai békeszerződés a második angol–holland háborút (1665–1667) zárta le. A konferencián a Holland Köztársaság, Anglia, a Francia Királyság, Dánia és a Svéd Királyság képviseltette magát.

A század folyamán a két tengeri nemzet összesen három háborút vívott egymással a kereskedelmi jogok és a tengerek feletti uralom megszerzéséért (1652–1654, 1665–1667, 1672–1674). Anglia és Hollandia kimerült az egymást kölcsönösen meggyengítő háborúban. Csupán az elsőt nyerték meg az angolok elsöprő fölényel.¹ A másodikat lezáró bredai békében az angoloknak már engedményeket kellett tenniük a hollandok javára. A harmadik háború angol szempontból teljes és szegyenletes kudarc volt. A háborúk kirobbanásának okaként több tényezőt lehet megemlíteni. Egyik ilyen kiváltó ok volt az angol Parlament által 1651-ben kiadott *Navigation Act*.² A törvény kimondta, hogy az árukat csak angol hajókon lehet szállítani az angol kikötőkbe, vagy annak az országnak a hajóján, ahonnan a rakomány származik. A bredai kereskedelmi szerződés értelmében a német területekről Angliába érkező termékeket már a holland hajók is szállíthatták.

A második angol-holland háború a gyarmatokra és Európára is kiterjedt. A háború kirobbanását a gyarmatokon kitört harcok okozták.³ Jakab yorki herceg⁴ ugyanis a Királyi Afrikai Társaság (Royal African Company) szolgálatában álló Robert Holmest azzal bízta meg, hogy foglalja el a holland gyarmatokat és kereskedelmi állomásokat Nyugat-Afrikában. (Id. 2. térkép) 1663/1664-ban az angolok feldúlták a holland telepeket. Az angol flotta elfoglalta Goree-szigetet⁵ és Cape Coast Castle-t (Cabo Corso). Az angolok a Gambia fo-

¹ A győztes háború többek között az angol tengeri hadviselés taktikájában bekövetkezett változásnak, fejlődésnek volt köszönhető. CORBETT, JULIAN S.: *Fighting Instructions, 1530–1816*. In: Publications of the Navy Records Society Vol. XXIX. (Kiadó helye ismeretlen 1905). 67–135 (COMMONWEALTH ORDERS, 1653, 82–88).

² http://www.constitution.org/eng/conpur_ap.htm.

³ *The New Cambridge Modern History. Volume. V. The Ascendancy of France 1648–1688*. szerk. CARSTEN, FRANCIS LUDWIG Cambridge University Press. Cambridge 1961. 288.

⁴ 1685-től II. Jakab néven angol uralkodó (1685–1689).

⁵ *Calendar of State Papers, Colonial series. America and West Indies. 1661–1668*. ed. SAINSBURY, W. NOEL. Public Record Office. London 1880. 183, No. 646. (Col. Papers, Vol. XVIII., No. 14.).

lyó torkolatában a korábbi holland telep helyén, 1664-ben megalapították Fort James-t. A kolónia lett az új központja az angol kereskedelemnek Nyugat-Afrikában. A háború során az egyes telepek számtalanszor gazdát cseréltek, míg végül a béke értelmében az angolok megtarthaták foglalásukat, Cape Coast Castle-t.⁶

Az afrikai eseményekkel egyidőben az angolok megszállták az észak-amerikai holland területeket is. (ld. 3. térkép) Ekkor került többek között angol kézre Új-Amsterdam, melyet később Holmes keresztelt át a yorki herceg tiszteletére New-Yorkra.⁷ A korszak híres naplójárója, Samuel Pepys az eseményeket összegezve feljegyzí naplójában: „A háború elkezdődött”.⁸ 1665 januárjában a *States General* engedélyezte, hogy a holland hajók tüzet nyissanak az angolokra, ha azok támadó szándékkal látszanak közeledni. Ezt a rendeletet használták *casus belliként* az angolok, akik 1665. január 14-én hivatalosan is hadat üzentek Hollandiának. Ebben a konfliktusban Hollandia mellett szövetségben „harcolt” a francia monarchia, mely 1666. január 16-án kapcsolódott be a konfliktusba.⁹ A Dán Királyság az Egyesült Tartományokhoz csatlakozott a háborúban, ugyanis az angolok 1665-ben megtámadták Bergen kikötőjét Norvégiában. A védők közül 6 kapitány meghalt, 400 embert megöltek vagy elfogtak. A Királyság részvétele azonban csak névleges volt a háborúban.¹⁰ Az angol diplomáciának sikerült elérni, hogy Hollandiát keleti szomszédja a münsteri püspök, Bernhard von Gallen a szárazföldön megtámadja.¹¹

A háború, akárcsak a korábbi, a kereskedelmi hajók támadásával kezdődött. Az első nagy csatára 1665. június 13-án került sor Lowestoftnál. A holland

⁶ CLARK, GEORGES: *The Later Stuarts: 1660–1714*. 2. ed. Clarendon Press. Oxford 1995. 332.

⁷ SCHOOLCRAFT, HENRY L.: *The Capture of New Amsterdam*. In. *English Historical Review*. Vol. XXII. 1907. 674–693.

⁸ „...and this day for certain newes is come that Teddiman” hath brought in eighteen or twenty Dutchmen, merchants, their Bourdeaux fleete, and two men of warr to Portsmouth. And I had letters this afternoon, that three are brought into the Downes and Dover; so that the warr is begun: God give a good end to it!” WHEATLEY, HENRY B., ed., *The Diary of Samuel Pepys*, Vol. IV. George Bell & Sons. New-York, London 1894. 292 (November 21, 1664).

⁹ CLOWES, WILLIAM LAIRD: *The Royal Navy: A History from the Earliest Times to the Present*. Volume. II. S. Low, Marston. London 1897. 256.

¹⁰ CLARK: *The Later Stuarts*, 2. ed., 65.

¹¹ Lásd BRINKMANN, C.: *The Relations between England and Germany, 1660–1688*. In. *English Historical Review*. Vol. XXIV. 1909. 448–469.

flotta történetének legnagyobb vereségét szenvedte el a Jakab yorki herceg és Sir William Penn által vezetett angol flottától.¹² (ld. 1. térkép)

A konfliktus a Nyugat Indiákon is megkezdődött. (ld 4. térkép) A háború kezdetén a hollandok, De Ruyter vezetésével megtámadták Barbadoszt (1665). A francia monarchia hollandokhoz csatlakozását követően az angol flotta támadást indított a mindkét nemzet alattvalói által lakott St. Kitts (francia néven St. Christopher) szigete ellen.¹³ Az angolok kudarcot vallottak, több mint 8000 angol telepesnek el kellett hagynia a szigetet és a francia flotta ellentámadásba ment át.¹⁴ Az angoloknak csak 1667-re sikerült pozíciójukat megerősíteni a Nyugat Indiákon.¹⁵ A béketárgyalások menetét tekintve a legjelentősebb esemény az volt, hogy a hollandok 1666 decemberében flottát küldtek ki Abraham Crijnssen vezetésével, azzal a céllal, hogy foglalja el az angol kereskedelmi telepeket. 1667. február 24-én a holland flotta megérkezett Surinamhoz (Dél-Amerika északi része). A kolóniát kemény harcok után sikerült a hollandoknak elfoglalnia.¹⁶ Október folyamán az angolok Barbados kormányzójának Henry Willoughby-nek és John Hartmannak a vezetésével sikeresen visszafoglalták a kolóniát.¹⁷ A béketárgyalások során az *uti possidentis* alapján a sziget visszakerült a holland fél birtokába. Surinam elfoglalása után Crijnssen folytatta támadását az angol telepek ellen Észak-Amerikában. Új-Amsterdam visszafoglalásával azonban nem próbálkozott meg, így a kolónia angol kézen maradt a béke megkötésekor.¹⁸

Az angolok és a hollandok Ázsiában (Kelet Indiák) is összecsaptak. (ld. 5. térkép) Amikor a háború kitörésének a híre megérkezett 1665 augusztusában Bataviába, a holland kormányzó elhatározta, hogy elfoglalja a Banda-szigetekhez tartozó Run-szigetét (Polaroon vagy Pulo-Run). Októberben a szigetet – mivel csak jelentéktelen angol helyőrség védte – már a hollandok tartották

¹² MAHAN, ALFRED THYLER: *The Influence of Sea Power Upon History, 1660–1783*. Little, Brown and Company. Boston 1890. 67–71.

¹³ *Calendar of State Papers, Colonial series*, 367, No. 1153. (Col. Paper, Vol. XX., No. 30), No. 1156. (Col. Paper, Vol. XX., No. 33.).

¹⁴ *Calendar of State Papers, Colonial series*, 375, No. 1179. (Col. Paper, Vol. XX., 51.)

¹⁵ CLARK: *The Later Stuarts*, 2. ed., 327.

¹⁶ *Calendar of State Papers, Colonial series*, 448–449, No. 1421. (Col. Papers, Vol. XXI., No. 21.).

¹⁷ *Calendar of State Papers, Colonial series*, 487–490, No. 1540. (Col. Papers, Vol. XXI., No. 90.).

¹⁸ ROMMELSE, GIJS: *The Second Anglo-Dutch War (1665–1667): Raison D'état, Mercantilism and Maritime Strife*. Uitgeverij Verloren. Hilversum 2006. 183.

az ellenőrzésük alatt. Az angolok ezt követően, a béketárgyalások alatt is igényt tartottak a szigetre.¹⁹

A két szemben álló flotta 1666 júniusában újra megütközött az európai vizeken és megvívták a vitorlás hajók történetének legnagyobb tengeri ütközetét, mely a történeti irodalomban „*Négy napos tengeri csata*”-ként szerepel (1666. június 11–14). A hosszú ütközet során a De Ruyter vezette holland flotta győzelmet aratott.²⁰ A csata a háború menetében fordulópontot jelentett, még akkor is, ha a következő csatában, a Szent Jakab napiban az angol admirálisok George Monck és Rupert herceg arattak győzelmet (1666. augusztus 4–5).²¹ Az angol államkassza kimerülése a háború mielőbbi befejezésére kényszerítette II. Károlyt.²²

Az angol és a holland fél között az előzetes béketárgyalások már jóval a négy napos tengeri csata megvívása előtt, márciusban megkezdődtek Párizsban. A tárgyalások folyamán nyilvánvalóvá vált, hogy a Run-szigete kapcsán felmerült vitás kérdést nem lesz egyszerű megoldani. Az angol diplomaták végig a tárgyalások folyamán és később is ragaszkodtak ahhoz, hogy a szigetet a Holland Köztársaság szolgáltassa vissza Angliának. A hivatalos tárgyalások májusban vették kezdetüket a bredai kastély nagytermében. Johan De Witt, Holland penzionárius (1625–1672) az Egyesült Tartományok delegátusát, Hieronymus Beverniket, Pieter De Huybertet és Allard Jongestalt azzal a feladattal bízta meg, hogy ne engedjenek abból az álláspontból, miszerint a háború alatt elfoglalt területeket a feleknek ne kelljen visszaadniuk. Tehát az éppen érvényben lévő határok, az *uti possidentis*, megtartása kell legyen a béke alappillére. De Witt emellett szeretne volna elérni, hogy a *Hajózási törvényeken* (1651, 1660) az angolok enyhítsenek a hollandok javára.²³

Az angol küldöttség tagjait Sir Henry Coventry-t és Denzil Hollis-t azzal az utasítással látták el, hogy szítsák fel az ellentétet a holland és francia szövetséges között, mivel így kedvezőbb feltételekkel köthetik meg a békét. Az angol delegátus ragaszkodott ahhoz, hogy a korábban elfoglalt Run-szigetet a hollandok adják vissza az angoloknak. A francia diplomaták, Courtin és

¹⁹ CLARK: *The Later Stuarts*, 2. ed., 349.

²⁰ A csata lefolyásáról lásd: CLOWES: *The Royal Navy*, 264–279; FOX, FRANK L.: *A Distant Storm: The Four Days' Battle of 1666: The Greatest Sea Fight of the Age of Sail*. Press of Sail Publications. Rotherfield 1996. 167–314; JONES, J. R.: *The Anglo-Dutch Wars of the Seventeenth Century*. Longman. London, New York 1996. 169–171; MAHAN: *The Influence of Sea Power*, 71–76.

²¹ CLOWES: *The Royal Navy*, 278–282; ROMMELSE: *The Second Anglo-Dutch War*, 161–163.

²² II. Károly, angol uralkodó 1660–1685.

²³ ROMMELSE: *The Second Anglo-Dutch War*, 184.

D'Estrades, azon az állásponton voltak, hogy a békét mielőbb meg kell kötni.²⁴ XIV. Lajos²⁵ az angolokkal folytatott háború helyett a figyelmét és katonai erejét Spanyol Németalföld felé akarta fordítani.²⁶ De Witt azon a véleményen volt, hogy francia támogatás nélkül is folytatni kell a háborút. Az tárgyalások holtpontra jutottak, az angol delegáció elhagyta a bredai konferenciát.²⁷

Június 24-én érkezett meg a hír Hágába és Bredába, hogy a holland flotta négy nappal korábban De Ruyter vezetésével rajtaütött az angol haditengerészeti bázison a Medway torkolatában.²⁸ A hollandok ellenállás nélkül felhajóztak a Medway-en és elértek Chathamig, ott felgyújtottak számos hajót és magukkal vitték az angol flotta büszkeségét és zászlóshajóját a *Royal Charles*.²⁹ A győzelem erkölcsileg még nagyobb volt, mint katonailag, Londonban a lakosság és a politikai vezetés körében pánik tört ki, inváziótól tartottak.³⁰ A medway-i rajtaütés nyomán megváltozott az angol álláspont: a békét mielőbb meg kellett kötni. Az angolok nem voltak abban a helyzetben, hogy tovább folytassák a háborút vagy tovább húzzák azt. A holland flotta uralma alatt tartotta a Csatornát és kész volt arra, hogy újabb támadást hajtson végre az angol erődök, kikötők és hajók ellen. Július 10-én a béke szövege már teljesen kész

²⁴ A francia delegátus munkájával kapcsolatban: *Letters and negotiations of the count d'Estrades, ambassador from Lewis XIV to the States General of the United Provinces of the Low Countries, 1663–1669*. Vol. III. transl. BROWN, D., J. TONSON A.O. Printed for D. Browne. London 1711.

²⁵ XIV. Lajos francia uralkodó, 1661–1715.

²⁶ ROMMELSE: *The Second Anglo-Dutch War*, 176–180.

²⁷ ROMMELSE: *The Second Anglo-Dutch War*, 185.

²⁸ *English Historical Documents*. Vol. VI. 1660–1714. Szerk.: DOUGLAS, DAVID C. Routledge, London 1996. 835–836; ROGERS, P. G.: *The Dutch in the Medway*. Oxford University Press. London, New York 1970.; ROMMELSE: *The Second Anglo-Dutch War*, 180–182.

²⁹ A *Royal Charles* tatfaragványát, az angol címert a mai napig meg lehet tekinteni a Rijksmuseumban, Amsterdamban. http://www.rijksmuseum.nl/aria/aria_assets/NG-MC-239?page=0&lang=en&context_space=&context_id=

³⁰ MARIJAI IMRE—PATAKY DÉNES: *A hajó története: A vitorlás hajózás korszaka*. Corvina Kiadó. Budapest 1973. 223, Az általános közhangulathoz lásd Samul Pepys 1667. június–júliusi napló bejegyzései. *The Diary of Samuel Pepys*, Volume II. ed. WHEATLEY, HENRY B.. Random House. New-York 1951. 600 (July 17, 1667.) „*The Dutch fleet are in great squadrons everywhere still about Harwich, and were lately at Portsmouth; and the last letters say at Plymouth, and now gone to Dartmouth to destroy our Streights' fleet lately got in thither; but God knows whether they can do it any hurt, or no, but it was pretty news come the other day so fast, of the Dutch fleets being in so many places, that Sir W. Batten at table cried, «By God,» says he, «I think the Devil shifts Dutchmen.»*”

volt, így Coventry visszautazott Londonba, hogy ratifikálják azt.³¹ Július 31-én tért vissza Bredába és ott aláírta a béke megállapodást.

A bredai békeszerződés egyes cikkelyeit megvizsgálva észre vehetjük a római jog hatását az angol jogrendszerre. Ezen megállapítás már csak azért is fontos, mivel a hivatalos álláspont szerint az angol jog elősorban a szász-norman-frank jogból jött létre a maga precedens rendszerével, kevés római jogi behatással. A legújabb felfogás szerint a római jog hatása sok tekintetben kimutatható, ha nem is olyan mértékben, mint más európai országokban. Ezt a felfogást a bredai béke egyes részei is – különös képpen a *bona fide* formula – igazolják. A római jog hatása az angol jogra tehát megfigyelhető, ha formális recepció nem is történt.³²

A békeszerződés eredményeképpen Anglia megtarthatta az észak-amerikai holland gyarmatokat, így Új-Amsterdamot, New Jersey-t és Delaware-t, továbbá angol birtok maradt Nyugat-Afrikában Cape Coast Castle. Az angoloknak azonban minden más hódításukat vissza kellett adniuk Hollandiának. Run és Surinam a hollandok birtokában maradt. Az angol kereskedők elvesztették az Indonéz szigetvilágot és az értékes fűszer szigeteket. A *Navigation Act* rendelkezéseit a hollandok javára módosították. Ezentúl a német területekről Angliába érkező termékeket a holland hajók is szállíthatták. Megtartották azonban azt a rendelkezést, mely az első angol-holland háború egyik kiváltó oka volt, miszerint minden holland hajó köteles tisztelegni a Brit-tengeren (Csatornán) az angol hajók előtt.³³ A francia monarchia szintén sikert könyvelhetett el. A béke során bővült a francia kolóniák száma Amerikában és a Nyugat Indiákon. XIV. Lajos megszerezte a korábbi holland kolóniákat, Tobagot és St. Eustatiust és elérte, hogy francia terület legyen Acadia (Új-Skócia).³⁴

A Holland Köztársaság vezetői úgy ítélték meg, hogy előnyös békét sikerült kötni. A béke nyomán a Köztársaság státusza és függetlensége újból megerősítést nyert az európai nemzetközi politikában. Az angoloknak a békét szükséges volt megkötni. Az angol kereskedelmet hátrányosan érintette a pestis járvány (1665 augusztus-szeptember), a londoni Nagy Tűzvész (1666. szeptember 2–5.) és a hollandokkal folytatott tengeri csatározás. A monarchia számára a béke több cikkelye kudarcként volt értékelhető, azonban számos ponton

³¹ *Calendar of State Papers, Domestic series, of reign of Charles II, 1667.* ed. GREEN, M. A. E. Her Majesty's Public Record Office. Longmans, Green, Reader, and Dyer. London 1866. 286, July 11, 1667.

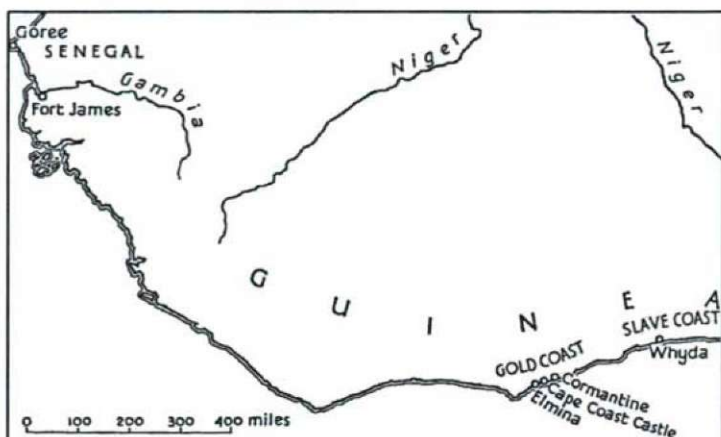
³² MOLNÁR IMRE—JAKAB ÉVA: *Római jog.* Első kiadás. Diligens Bt. Szeged 2001. 78.

³³ CLARK: *The Later Stuarts*, 2. ed., 68.

³⁴ CLARK: *The Later Stuarts*, 2. ed., 327.

sikereket könyvelhetett el. A béke nyomán kibővült és hivatalosan elismert lett a tengeren túli „gyarmatbirodalom”. (ld. 3. térkép) Az észak-amerikai kolóniák az angolok kezén maradtak. Ez jelentős előnyt jelentett, mivel az angol kereskedelmi monopólium az észak-amerikai területeken megerősödött. Végül az angolok politikai szempontból is sikert értek el. Sikert ért a francia és holland fél közötti ellentétet kiélezn, melynek következtében a harmadik angol-holland háború során (1672–1674) a „Napkirály” monarchiája a Holland Köztársaság ellen harcolt az angolok oldalán.

2. térkép: Afrika nyugati partja.

3. térkép: Észak-amerikai gyarmatok.

4. térkép: A karibi térség.

5. térkép: Kelet-India.

Ajánló irodalom

- BOXER, C. R.: *The Anglo-Dutch Wars of the 17th Century*. National Maritime Museum booklet. London 1974.
- BRUJN, J. R.: *The Dutch Navy of the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. Sc University of South Carolina Press. Columbia 1993.
- Calendar of State Papers, Colonial series. America and West Indies. 1661–1668*. ed. SAINSBURY, W. NOEL. Public Record Office. London 1880.
- Calendar of State Papers, Domestic series, of reign of Charles II, 1667*. ed. GREEN, M. A. E. Her Majesty's Public Record Office. Longmans, Green, Reader, and Dyer. London 1866.
- CLARK, GEORGE: *The Later Stuarts: 1660–1714*. 2. ed. Clarendon Press. Oxford 1955.
- CLOWES, WILLIAM LAIRD: *The Royal Navy: A History from the Earliest Times to the Present*. Volume. II. S. Low, Marston. London 1897.
- FOX, FRANK L.: *A Distant Storm: The Four Days' Battle of 1666: The Greatest Sea Fight of the Age of Sail*. Press of Sail Publications. Rotherfield 1996.
- HÄHNER PÉTER: *A régi rend alkonya: egyetemes történet: 1648–1815*. Panem. Budapest 2006.
- ISRAEL, JONATHAN: *The Dutch Republic: It's Rise, Greatness, and Fall 1477–1806*. Clarendon Press. Oxford 1995.
- JONES, J. R.: *The Anglo-Dutch Wars of the Seventeenth Century*. Longman. London, New York 1996.
- Letters and negotiations of the count d'Estrades, ambassador from Lewis XIV to the States General of the United Provinces of the Low Countries, 1663–1669*. Vol. III. transl. BROWN, D., J. TONSON A.O. Printed for D. Browne. London 1711.
- LISTER, T. H.: *Life and administration of Edward first earl of Clarendon: with original correspondence, and authentic papers never before published*. Vol. III. Longman, Orme, Brown, Green, and Longmans. London 1837.
- PRAK, MAARTEN ROY: *Hollandia aranykora: a Köztársaság talánya*. ford. Balogh Tamás. Osiris Kiadó. Budapest 2004.
- ROGERS, P. G.: *The Dutch in the Medway*. Oxford University Press. London, New-York 1970.
- ROMMELSE, GUS: *The Second Anglo-Dutch War (1665–1667): Raison D'état, Mercantilism and Maritime Strife*. Uitgeverij Verloren. Hilversum 2006.
- SCHOOLCRAFT, HENRY L.: *The Capture of New Amsterdam*. In: *English Historical Review*. Vol. XXII. 1907. 674–693.

- The Diary of Samuel Pepys*, Volume II. ed. WHEATLEY, HENRY B. Random House. New-York 1951.
- The New Cambridge Modern History. Volume. V. The Ascendancy of France 1648–1688.* ed. CARSTEN, FRANCIS LUDWIG Cambridge University Press. Cambridge 1961.
- VAN WINTER, P. J.: *De Acte van Navigatie en de Verde van Breda.* In. Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden 4. 1949.
- WITTMAN TIBOR: *Németalföld aranykora.* Gondolat Kiadó. Budapest 1965.

Bredai békeszerződés

Breda, 1667. július 31.

Béke és szövetségi szerződés a legfenségesebb és leghatalmasabb Uralkodó II. Károly, Isten kegyelméből Anglia, Skócia, Franciaország és Írország Királya, a Hit védelmezője stb. és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Nagy és Hatalmas Lordjai között. 1667. július 21/31.¹

I. ELŐSZÖR, hogy a mai naptól kezdve igaz, erős és sérthetetlen béke, őszinte barátság, közeli és szorosabb szövetség és egyetértés legyen *Nagy-Britannia legfenségesebb Uralkodója* és a *Nagy és Hatalmas Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlése*,² valamint mindenféle kikötés nélkül a nevezett felek uralma alatt, bárhol is elhelyezkedő területek, vidékek és városok alattvalói és lakosai között.

II. Szintén, hogy a jövőben minden gyűlölködés, ellenségeskedés, viszály és háború a nevezett *Uralkodó* és az előbb említett *States General Lordjai*, továbbá azok alattvalói és lakosai között be legyen szüntetve és el legyen törölve; és hogy, mindkét fél teljes mértékben tartózkodjon mindenfajta fosztogatástól, pusztítástól, károkozástól, bántalmazástól a szárazföldön csakúgy mint a tengeren és az édes vizeken mindenhol, és különösképpen minden, bármelyik fél joghatósága alatt álló³ vidék, birtok, hely és kormányzat (bármilyen jogviszonnal rendelkezzen is az) területén.

III. Szintén, minden vétek, sérelem, kár, veszteség, mely a nevezett *Felső* és annak alattvalói vagy az előbb nevezett *States General* és annak alattvaló

¹ A XVII. században a nem katolikus Anglia a Julianus-naptárt használta (hasonlóan Skóciához és Oroszországhoz). A királyság 1752-ben tért át a Gergely-naptár használatára. A Holland Köztársaság már a naptár reform évében, 1582-ben áttért a Gergely-naptár használatára. A bredai béke aláírásakor a dátumok 10 nappal tértek el a Gergely-naptár szerinti dátumokhoz képest. A békeszerződés szövege feltünteti a Gergely- illetve a Julianus-naptár által használt dátumokat.

² A Holland állam politikai vezetése és államformája: köztársaság volt. Nyolc önálló joggal rendelkező tartományból állt: Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijssel, Groningen, Gelderland és Drenthe. A tartományi gyűlések küldöttei jelentek meg időszakonként a hágai Össztartományi Gyűlésen (*States General*). Ez a központi szerv foglalkozott a külpolitikával, védelmi kérdésekkel és az ehhez szükséges adókkal.

³ Joghatóság (*iurisdictio*) Az ókori rómaiknál igazságszolgáltatás, szabad törvénykezés. Az egyes területek felett a joghatósági hatalom áll (*potestas iurisdictionis*). (MOLNÁR—JAKAB: *Római jog*, 25).

által, bármilyen ok vagy ürügy miatt a hosszú háború során vagy bármikor ezideig történt, mintha ezek a dolgok meg sem történtek volna, a feledés homályába temették és teljesen kitöröltetik az emberi emlékezetből.

Továbbá, hogy a fent nevezett béke, barátság és szövetség erős és rendíthetetlen alapokon állhasson fenn és ettől a naptól kezdve az új széthúzásnak és nézeteltérésnek minden lehetősége megszakadhasson; megállapodtunk abban, hogy a felek vagy bármelyike azok közül ezentúl megtarthatja és birtokolhatja korlátlan uralma alatt, tulajdonában, birtokában mindazon területet, szigetet, várost, erődöt, helyet és kolóniát (bármennyi legyen is), melyeket ezen háború során vagy bármikor ezt a háborút megelőzően a fegyverek erejével vagy bármely egyéb módon a másik féltől megszerzett és megtartott. Továbbá, hogy azt teljesen, egyik hellyel sem téve kivételt, május 10/20-át követően hasonló módon, mint ahogyan azt szerezte és hatalmába kerítette, birtokolja.

IV. Emellett, hogy minden hajó, felszerelésével és rakományával, és minden mozdítható ingóságával, mely a háború alatt vagy bármikor ezideig került a fent nevezett felek valamelyikének vagy azok alattvalóinak a birtokába legyen és maradjon jelenlegi birtokosánál, bármiféle jóvátétel és visszaszolgáltatás⁴ nélkül. Így mindkét fél örökké a tulajdonosa és birtokosa lesz és marad annak, amit ilyen módon szerzett, mindenféle vita vagy kivétel nélkül a helyre, időre vagy bármi másra.

V. Továbbá minden olyan kereset, per és jogigény, bármi legyen is az vagy bármilyen dologban, bárhogy is korlátozva, körül írva, meghatározva vagy fenntartva volt a korábban megkötött béke vagy szövetségi szerződések bármely cikkelyeiben (és különösen annak a szerződésnek a tizenötödik cikkelyeiben, mely az 1662-es esztendőben került aláírásra⁵), mivel erre hivatkozva a nevezett *Őfelsége* és a mondott *States General* vagy azok alattvalói egymás ellen folytatnának vagy kezdeményeznének olyan dolgokban vagy ügyekben keresetet, pert, jogigényt, melyek ezen háború alatt történtek vagy bármikor korábban, akár az 1662-es szerződést megelőzően akár azt követően, legyen és maradjon semmis, legyen eltörölve és visszavonva addig a napig, amíg jelen szövetség megkötetik. Így a nevezett *Őfelsége* és a nevezett *States General* ki

⁴ Jóvátétel és visszaszolgáltatás (*compensatio* és *redemptio*). A korábban birtokolt, majd eladott, elzálogosított, elveszített érték visszavásárlása illetve visszaadása.

⁵ ROMMELSE: *The Second Anglo-Dutch War*, 78. A barátsági szerződést az angol és a holland fél 1662. szeptemberében írta alá. Az egyezmény a lényeges kérdésekben, úgy, mint a szabad kereskedelem biztosítása nem hozott megoldást, így nem véletlen, hogy a breadai békeszerződésben erre a szerződésre hivatkoznak a felek.

fogja jelenteni és ezennel ki is jelenti jelen szerződés jogereje alapján, melynek ezen a pontján a későbbiekben nem lehet változtatni, hogy többet ne lehessen és kelljen ezután kényszeríteni a felekre, és hogy örökre és teljesen le fognak mondani és ezennel le is mondanak maguk és jogutódaik nevében minden ilyen keresetről, perről és jogigényről.

VI. Azonban jelen dokumentum harmadik cikkelyének határozata értelmében, ha május 10/20-a után vagy azután hogy a béke megkötötett vagy ez a szerződés alá írásra került, valamelyik fél elfoglal és megszerz a másik féltől bármilyen földet, szigetet, várost, erődöt, kolóniát vagy más egyéb területet, bármi legyen is az, akkor *bona fide*⁶ alapján mindegyiket vissza kell adni ugyan abban az állapotban, tekintet nélkül a helyre, időre, mint amilyenben azok voltak abban az időben mikor ezeken a helyeken ismeretes volt, hogy a béke megkötötett.

VII. Ezentúl elkerüljünk mindenféle harcot vagy versengést, mely bármikor is a felek vagy valamelyik fél olyan hajója, kereskedelmi árúja és más egyéb mozgítható ingóságának visszaadásával⁷ vagy jóvátételével kapcsolatban merülne fel, melyekről azt lehet állítani, hogy azután szerezték és kapták meg, a messzi, távoli helyeken és partokon, miután a béke megkötötett és mielőtt erről említés történt volna. Így szintén megállapodtunk abban, hogy minden hajó, kereskedelmi áru vagy más ingóság, mely bármelyik fél kezére kerülne jelen szerződés megkötését és közzétételét követően: a Csatornán vagy a Brit-tengeren tizenkét napos időtartamon belül, az Északi-tengeren ugyanazon időtartamon belül, a Csatorna bejáratától a St. Vincent fokig hat héten belül; valamint az említett fokon túl és az Egyenlítői Vonal vagy Egyenlítő ezen oldalán és hasonlóképpen az Óceán és a Földközi-tenger között tíz héten belül; és attól kezdve, a fent nevezett vonalon túl mindenütt az egész világon nyolc hónapon belül, legyen és maradjon bármiféle visszaadás vagy jóvátétel figyelembe vétele illetve tekintet nélkül a helyre és az időre a birtokosainál.⁸

⁶ A jóhiszeműség (*bona fides*) fontos kelléke az elbirtoklás intézményének. Az elbirtoklás értelmében, ha valaki egy dolgot a törvényben előírt feltételek mellett, a törvény által meghatározott ideig folyamatosan birtokol, megszerzi a dolog tulajdonjogát. Az elbirtoklással a tulajdonjogot csak a jóhiszemű birtokos szerezhette meg. Jóhiszeműnek az a birtokos tekintendő, aki azt hiszi, hogy birtoklása jogos. (MOLNÁR—JAKAB: *Római jog*, 215:217).

⁷ Előző állapot visszaállítása (*in integrum restitutio*). E jogsegélynek a sérelmet szenvedett fél kérelmére csak akkor volt helye, ha más jogsegély lehetősége nem forgott fenn. (MOLNÁR—JAKAB: *Római jog*, 109).

⁸ *Calendar of State Papers, Domestic series*, 414–415, Aug. 24., Whitehall.

VIII. Szintén megállapodunk abban, hogy a fent említett lemondás és fel-tétel értelmében, minden akár az általános érvényű akár az adott helyzetnek megfelelő megtorló, elkobzó illetve visszakobzó levél⁹ és más egyéb fajta irat, melyek jogereje alapján bármilyen viszály folytatódhatna a jövőben, azokkal szintén számolni kell, azokat figyelembe kell venni és jelen szövetség tekintélye által azokat fel kell függeszteni és vissza kell vonni. És ha bármelyik nemzet akármilyen alattvalója ilyen felfüggesztést követően jelen szerződés vagy ilyen fajta iratok tekintélyére hivatkozva mégis ilyen cselekedne [hajókat fogna el], melynek következtében új viszály vagy bármilyen ellenségeskedés kezdődhetne, azt követően, hogy a béke megkötetett és a hetedik cikkelyben részletezett időtartamok leteltek, akkor őket a közrend megbontóinak kell tekinteni és a nemzetközi jog szerint kell megbüntetni. Továbbá az összes elvett dolognak és az okozott sérelemnek a visszaállítása vagy a károk teljes kiegyenlítése azok feladata, akik ezért felelősek, függetlenül attól, hogy bármiféle záradék [a levelekben] ennek az ellenkezőjéről szólna.

IX. És minthogy messzi távoli országokban, például Afrikában és Amerikában, és különösen Guineában a felek kormányzói és közhivatalnokai által fel-lettesük nevében kibocsájtott és kiadott bizonyos kijelentések és nyilatkozatok és más egyébfajta írások sérelmesek a kereskedelem és a hajózás szabadságára nézve; hasonlóképpen megállapodunk abban, hogy az összes és minden fent nevezett kijelentés, nyilatkozat és írás legyen eltörölve és ezentúl semmisnek és érvénytelennek legyen tekintendő. Továbbá mind a fent említett felek mind azok lakosai és állampolgárai használják és élvezzék ugyanazon kereskedelmi és hajózási szabadságot, Afrikában éppen úgy, mint Amerikában, melyet attól az időtől fogva, hogy az 1662-es egyezmény alá lett írva, használtak és élveztek vagy annak jogán használhatnak és élvezhetnek.

X. Szintén mindkét oldalon a foglyok, egyenként és mindannyian, bármilyen rangúak, méltóságúak vagy jogállásúak legyenek, mindenféle a szabadságukért kirótt váltságdíj vagy bármely más összeg fizetése nélkül bocsáttassanak szabadon. Feltéve, hogy elégtételt adtak az adósságaikért, melyet az élelmezésükért vagy bármely egyéb törvényes okból rájuk kiróttak.

⁹ Elkobzó levél, megtorló és visszaszerző levél: Magán személynek az állam által adott hivatalos irat. Az irat feljogosítja a tulajdonosát, hogy hajót szereljen fel, mellyel háború idején megtámadhatja, elfoglalhatja és elszállíthatja az ellenséges fél kereskedő hajóit a tengeren. Gyakorlati értelemben az elkobzó levél felhatalmazza tulajdonosát arra, hogy az ellenséges fél területére betörjön azért, hogy ott hajót fogjon el. A megtorló levél felhatalmazza tulajdonosát arra, hogy az elfogott hajót a hazai, saját kikötőjébe vigye. (*The advanced learner's dictionary of current English*. ed. Hornby, A.S.; Gatensby, E.V.; Wakefield, H. 2nd ed., 14th imp. Oxford University Press. London 1970.).

XI. Hogy az említett *Nagy-Britannia Uralkodója* és az említett *States General* barátok, egyesültek és szövetségesek maradnak, a kettő közül bármelyik szövetséges és alattvalóinak jogai, szabadsága és immunitása védelmében és megőrzése végett, bárkivel szemben, aki arra törekszik, hogy megzavarja a békét egyik vagy másik államban, akár tengeren, akár szárazföldön vagy olyan területen, mely a felek valamelyikének uralma alatt van. Az ilyen személyek nyilváníttassanak mindkét fél közellenségének.

XII. Hogy sem a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója*, sem a nevezett *States General* ne cselekedjen, tegyen, törekedjen, igyekezzen vagy kíséreljen megtenni egyetlen egyszer sem, bármit a másik fél vagy annak alattvalóival szemben sehol sem, sem tengeren, sem szárazföldön vagy bármilyen kisebb vagy nagyobb kikötőben, öbölben vagy édesvízen. Sem azok, sem alattvalóik a másik félnek vagy azok alattvalóinak a sérelmére vagy kárára bárki másnak se adjanak, nyújtsanak vagy szállítsanak semmilyen segítséget, tanácsot, támogatást, tehát ne járuljanak hozzá semmilyen segítséghez. Azonban határozottan és ténylegesen álljanak ellen, helyezkedjenek szembe és eredményesen akadályozzanak meg bárkit, aki bármit cselekedne, tenne, véghezvinné vagy megkísérelne tenni a másikkal szemben, lakjon vagy tartózkodjon az bármelyik félnek az uralma alatt lévő területen.

XIII. Hogy sem a nevezett *Király*, sem a nevezett *Köztársaság*, sem a joghatóságuk alatt álló területeken lakó vagy tartózkodó alattvalók, ne támogassák és segítsék bármelyik fél lázadóit bármilyen támasszal, tanáccsal vagy szíves-séggel; hanem határozottan álljanak ellen és eredményesen akadályozzanak meg abban minden olyan személyt, legyen, lakjon vagy tartózkodjon bármelyik fél uralma alatt lévő birtokon, hogy a fent nevezett lázadóknak bármiféle ellátást vagy szolgáltatást adjanak, legyen az támogatás vagy segítség, akár emberekkel, akár hajókkal, akár fegyverekkel, akár harci eszközökkel vagy más egyéb tiltott áruval vagy pénzzel, élelmiszerral illetve fogyasztási cikkel, akár tengeren, akár szárazföldön. Továbbá minden olyan személy, akinek tulajdonában van olyan hajó, fegyver, harci eszköz vagy más egyéb tiltott áru, továbbá pénz és élelmiszer, azzal a szándékkal, hogy jelen cikkely határozatával szemben ellásson vagy felszereljen ilyen lázadókat, akkor ezen ingóságokat annak a félnek kell elkoboznia és lefoglalnia, ahol a bűnt elkövető személyek tartózkodnak. Azokat, akik tudatosan és szándékosan bármilyen dolgot mégis így cselekednek, követnek el, kísérelnek meg vagy tanácsolnak ezen cikkely határozatával szemben, mindkét fél ellenségeként kell elítélni és ott, ahol a bűncselekmény el lett követve, mint árulót kell megbüntetni. Ami azonban a tiltott vagy hadianyagnak minősülő áruk meghatározását illeti, erről később kell intézkedni.

XIV. Hogy az említett *Nagy-Britannia Uralkodója* és az említett *States General* kölcsönösen, őszintén és hűségesen (ha szükséges) támogassa egymást lázadókkal szemben, emberrel [katonával] és hajóval, akár tengeren, akár szárazföldön, azon fél költségére, amelyik a segítséget kérte, olyan arányban és módon és olyan feltétellel, melyről a későbbiekben megállapodnak, s melyet az adott helyzet megkíván.

XV. Hogy sem a nevezett *Király* sem a nevezett *Köztársaság*, sem azok alattvalói ne fogadják be a másik fél által nevezett vagy mondott bármilyen lázadót vagy lázadókat, szökevényt vagy szökevényeket, bármilyen a joghatóságuk alatt álló területekre, vidékekre, földekre, folyami kikötőkbe, tengeri kikötőkbe, öblökbe. Továbbá ne adjanak vagy nyújtsanak olyan lázadónak vagy szökevénynek mondottaknak bármilyen segítséget, tanácsot, szállást, katonát, hajót, pénzt, fegyvert, löszert vagy élelmiszert a fent nevezett helyeken vagy máshol, melyek nem saját területeik, vidékeik, folyami kikötőik, tengeri kikötőik, öbleik vagy joghatóságuk alatt lévő területeik. Szintén egyik állam se engedje meg azt bármilyen személynek vagy személyeknek, hogy ilyen lázadót vagy szökevényt befogadjanak a joghatóságuk alatt álló területre, vidékre, földekre, tengeri kikötőkbe, folyami kikötőkbe, öblökbe. Továbbá ne tűrjék el azt, hogy azok bármilyen segítséget, tanácsot, szállást, támogatást, fegyvert, löszert, katonát, hajót, pénzt vagy élelmiszert adjanak vagy nyújtsanak ilyen lázadóknak vagy szökevényeknek. Azonban alattvalóik és lakosaik határozottan álljanak ellen és eredményesen akadályozzák meg a hasonló cselekedeteket.

XVI. Abban az esetben, ha valamelyik felet a másik fél tájékoztatja és értesíti magán vagy hivatalos levelek útján arról, hogy bármilyen személy vagy személyek lázadó vagy lázadók, szökevény vagy szökevények, továbbá, hogy őket vagy bármelyiküket befogadták, szállást adtak vagy rejtegetik vagy megkísérlik elbújtatni a joghatóságuk alatt álló területeken, földeken, vidékeken, tengeri kikötőkben vagy bárhol máshol; akkor ezt követően az a fél, mely ilyen értesítést kapott vagy az, akitől ilyen értesítés vagy nyilatkozat érkezett, az értesítés napjától számított huszonnyolc napon belül [intézkedjen ebben az ügyben, vagyis] helyezze vád alá és utasítsa az ilyen lázadót vagy lázadókat, szökevényt vagy szökevényeket, hogy távozzanak és hagyják el a fentiek joghatósága alá tartozó mindezen területeket, földeket, birtokokat, vidékeket. Abban az esetben, ha bárki az említett lázadók vagy szökevények közül nem távozik és nem hagyja el azokat a területeket tizenöt nappal követően, hogy az ilyen felszólítást és utasítást megkapta, akkor azok fej és jószágvesztéssel bűnhődjenek.

XVII. Hogy a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodójának* egyetlen lázadóját sem fogadhatja be semmilyen személy, bármilyen rangú és méltóságú legyen vagy illet a jövőben szerezzon, bármilyen az *Egyesült Tartományok* birtokain vagy területein belül található privilégizált vagy nem privilégizált, akármilyen jogon vagy címen birtokolt vagy a jövőben ezután birtokolt vagy tulajdonban álló, kastélyba, városba, kikötőbe, joghatósága alatt álló területre: továbbá ne legyen megengedve akármilyen személynek bármilyen rangú és méltóságú legyen is, hogy oda befogadja azokat és nem szabad megengedni, hogy ezen személyek ezeken a területeken maradjanak. A nevezett *States G[eneral]* nem engedheti meg és tűrheti el, hogy bármilyen rangú és méltóságú személy bármilyen a fent nevezett [helyeken], hajóval, [emberrel], pénzzel vagy ellátmánnyal vagy más egyéb módon bármilyen segítséget, tanácsot vagy támogatást [adjon] vagy szolgáltatasson bármely lázadónak, azonban határozottan álljon ellen és eredményesen akadályozzon meg hasonló cselekedeteket. És, ha bármilyen személy vagy személyek, bármilyen rangúak és méltóságúak legyenek is, lakjanak vagy tartózkodjanak a nevezett *Egyesült Tartományok* bármilyen birtokán vagy irányítása alatt lévő területen, bármit tenne, ami a jelen megegyezéssel ellentétes, akkor az összes és minden egyes ilyen személy, aki ilyen vétséget követett el, az élete végéig elveszítette és eljátszotta a tulajdon jogát az összes ilyen bármilyen jogon vagy címen birtokolt kastélyra, városra, falura, földterületre és más egyéb ilyen helyre, mely területeket azok vagy bármelyikük azok közül ebben az időben birtokol vagy állítja ezekről, hogy birtokol. Hasonlóképpen a nevezett *Egyesült Tartományok* egyetlen lázadóját sem fogadhatja be semmilyen személy, bármilyen rangú és méltóságú legyen vagy illet a jövőben szerezzon, bármilyen a nevezett *Nagy-Britannia Őfelségének* királyságaiban vagy birtokain belül található privilégizált vagy nem privilégizált, akármilyen jogon vagy címen birtokolt vagy a jövőben ezután birtokolt vagy tulajdonban álló, kastélyba, városba, kikötőbe vagy más helyre. Továbbá ne legyen megengedve akármilyen személynek bármilyen rangú és méltóságú legyen is, hogy oda befogadja azokat ezekre a helyekre és nem szabad megengedni, hogy ezen személyek ezeken a területeken maradjanak. *Nagy-Britannia Uralkodója* nem engedheti meg és tűrheti el, hogy bármilyen rangú és méltóságú személy vagy személyek, bármilyen a fent nevezett helyeken, hajóval, emberrel, pénzzel, élelemmel vagy más egyéb módon bármilyen tanácsot, segítséget vagy támogatást adjon vagy nyújtson bármely lázadónak, azonban határozottan álljon ellen és eredményesen akadályozzon meg hasonló cselekedeteket. És abban az esetben, ha nevezett *Uralkodó* bármely alattvalója vagy a birtokain belül található személy, bármit tenne vagy meg próbálna tenni ami jelen megegyezéssel ellentétes, akkor az összes és minden egyes ilyen sze-

mély, aki ilyen vétséget követett el, az hasonló módon élete végéig veszítse el és hagyja, hogy elkobozzák az összes ilyen kastélyt, várost, falut, földterületet és más egyéb ilyen helyet, mely területeket azok vagy bármelyike azok közül ebben az időben akármilyen jognon vagy címen birtokol vagy állítja ezekről, hogy birtokol.

XVIII. Hogy az említett *Nagy-Britannia Uralkodója* és annak alattvalói, és *Őfelsége* uralma alatt álló területek összes lakosa, továbbá szintén a fent nevezett *Egyesült Tartományok* és annak alattvalói és lakosai bármilyen rangúak és méltóságúak legyenek is, kötelesek legyenek egymással minden dologban barátságosan és szívélyesen viselkedni; azon célból, hogy szabadon és biztonságosan közlekedjenek a szárazföldön vagy a vizeken a másik félnek az országába, városaiba, fallal körülvett vagy fallal körbe nem vett, erődített vagy nem erődített településeibe, és annak folyami kikötőibe és az összes más Európában elhelyezkedő birtokaira. Ezen személyek fizetve a szokásos illetéket, betartva minden egyes ország helyi törvényeit és szokásait mindenféle akadály nélkül tartózkodhassanak és maradhassanak ezeken a területeken annyi ideig, ameddig csak szándékukban áll. Továbbá ott lehetőségük legyen annyi élelmiszert venni amennyire csak szükségük van: és hasonlóképpen kereskedhessenek és forgalomba hozhassák az áruikat és mindenféle termékeiket, továbbá tetszésüknek megfelelően kivihessenek és behozhassanak hasonló termékeket. Feltéve, hogy a felek alattvalóit és lakosait, miközben gyakorolják a kereskedelmet a másik fél összes vidékén és birtokán, nem fogják kötelezni ezentúl arra, hogy több vámot, kivetést és más illetéket fizessenek, mint amennyit más külföldi nemzetek kereskedői a fent nevezett helyeken általában fizetni szoktak.

XIX. Hogy a nevezett *Egyesült Tartományok* hajói, a hadihajók csakúgy, mint más egyéb hajók, amikor a Brit-tengeren a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodójának* hadihajóival találkoznak engedjék le a zászlót és olyan módon húzzák azt félárbocra, ahogyan azt bármikor korábban is megtették.

XX. És, a kereskedelem illetve a hajózás nagyobb szabadságának érdekében megegyeztünk és megállapodtunk abban, hogy a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* és a nevezett *States General* nem fogadhat be a kikötőikbe, városaikba és településeikbe kalózokat vagy tengeri-rablókat, továbbá nem engedhetik meg, hogy valamelyik fél bármely alattvalója befogadja őket vagy azoknak bármilyen vendéglátást, támogatást vagy ellátást adjon. Azonban tegyenek erőfeszítéseket arra, hogy a mondott kalózokat és tengeri-rablókat vagy azok társait, bűnrészeseit és bűnsegeideit felfedezzék, letartóztassák és igyekezzenek

a többiek elrettentése képpen megbüntetni azokat, megérdemelt büntetésük szerint. Továbbá minden hajót, árut és rakományt, melyet kalózkodással szereztek és bármely fél kikötőjébe vitték és azokban meg lehet találni vissza kell adni jogos tulajdonosaiknak vagy, ha közben eladásra kerültek, akkor kártérítést kell adni azok tulajdonosainak vagy azoknak, akik ügyvédi meghatalmazás által igényt tartanak rájuk. Feltéve, hogy azok tulajdonjogát a törvény szerint megfelelő bizonyítékokkal igazolták az admirális bíróságán.

XXI. Ne legyen megengedett a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* alattvalóinak és annak az engedelmissége alatt álló királyságok vagy vidékek lakosainak, vagy a nevezett *Egyesült Tartományok* alattvalóinak vagy lakosainak, hogy bármilyen indokkal vagy ürüggyel, ellenségeskedést vagy erőszakot elkövessenek vagy megpróbáljanak cselekedni egymás ellen, akár szárazföldön, akár tengeren: és következőképpen ne legyen jogszerű a nevezett alattvalóknak és lakosoknak, bármilyen megbízatást vagy megtorlásról szóló levelet elfogadniuk, bármilyen fejedelemtől vagy államtól, mellyel valamelyik szerződő félnek ellentéte van vagy azzal háborúban áll. Még kevésbé legyen jogszerű az, hogy bárki valamelyik fél alattvalóit ilyen levelek alapján zaklassa és provokálja. Ne legyen jogszerű bármilyen külföldi kalóznak¹⁰, aki nem alattvalója egyik vagy a másik félnek, bármilyen másik állam vagy fejedelem megbízása alapján felszerelnie hajókat a fent nevezett felek kikötőiben. Továbbá, hogy ők azokban nem adhatják el és nem értékesíthetik zsákmányukat és bármilyen egyéb úton nem cserélhetnek el hajókat, árukat valamint bármilyen másfajta rakományt. És ne legyen jogszerű azoknak akármilyen ellátmányt venniük, csak éppen annyit, ami szükséges ahhoz, hogy eljuttassa őket a következő kikötőig, mely annak a fejedelemnek a tulajdonában van, akitől a mondott megbízást kapták. És, ha bármikor a mondott *Nagy-Britannia Uralkodójának* vagy a mondott *States Generalnak* bármilyen alattvalója venne vagy szerezne magának csere vagy bármilyen egyéb úton, olyan hajót vagy árut, melyek egyik vagy a másik fél alattvalóitól lettek elvéve; akkor ebben az esetben a mondott alattvalók kötelesek visszaadni a mondott hajókat vagy árukat mindenféle késedelem és kártérítés vagy pénz visszafizetés ígérete vagy fizetése nélkül a tulajdonosoknak. Feltéve, hogy a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodójának* tanácsa vagy a nevezett *States General* előtt ezek a személyek bebizonyítják, hogy ők a jogos tulajdonosai és birtokosai a nevezett hajóknak.

¹⁰ *Private men of war.* lásd. *Bandits at Sea: A Pirates Reader.* ed. PENNEL, C. R. New York University Press- New York 2001. 72–73.

XXII. Hogy, ha a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* vagy a nevezett *States General* bármilyen barátsági vagy szövetségesi szerződést kötne, bármely más uralkodóval, köztársasággal, fejedelemmel vagy állammal, akkor a másik felet értesíteni kell minden ilyen egyezményről, vagy barátsági, és szövetségesi szerződésről. És abban az esetben, ha valamelyik fél ezen szövetségben benne óhajtana lenni, akkor legyen benne birtokaival együtt.

XXIII. Hogy abban az esetben, ha az történné, hogy jelen barátság, konföderáció és szövetség időtartama alatt bármelyik fél alattvalója vagy lakosa bármit tenne vagy megkísérelne tenni ezen szerződéssel vagy bármelyik részével szemben akár szárazföldön, akár tengeren vagy édes-vízen, akkor ennek ellenére ez a barátság és szövetség a két nevezett nemzet között ne legyen megszegve vagy megszakítva, hanem maradjon meg és tartasson teljes érvényben; és, hogy csak azok az egyes személyek legyenek megbüntetve, akik bármilyen dolgot elkövettek ezen szerződéssel szemben és senki más. Igazság és elégtétel adasson minden érintett személynek, minden olyan személy által, aki bármilyen dolgot követett el ezen szerződéssel szemben szárazföldön vagy tengeren vagy másmilyen vizeken, Európa bármelyik részén vagy bárhol a Csatornán vagy Amerikában vagy Afrika partjainál vagy bármilyen földön, szigeten, tengeren, kisebb vagy nagyobb öbölben, folyón vagy bármilyen helyen a Jóreménység-fok ezen oldalán tizenkét hónapon belül azt követően, hogy az igazságtételt igényelték; és az összes helyen, mely a Jóreménység-fok másik oldalán található (ahogyan az fentebb említve volt) az azt követő tizennyolc hónapon belül, hogy az igazságtétel kérése a fent említett módon megtörtént. Azonban, ha ezen egyezmény ellen vétők nem jelennek meg és nem vetik magukat alá a bírói eljárásnak és nem adnak elégtételt, az egyes területek távolságának arányában megállapított időtartamon belül, akkor azokat mindkét fél ellenségének kell nyilvánítani, és azok birtokait, javait és bármiféle bevételeit jogosan le kell foglalni és azt kell felajánlani a károk és a jogsértések teljes elégtételeként. És szintén azok emberei, mikor bármelyik fél birtokaira mennek, akkor kötelesek ugyanúgy bűnhődni, mint bárki más, aki ilyen bűn elkövetése miatt ilyen büntetést kapott.

XXIV. Hogy a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodójának* alattvalói és azok, akik annak joghatósága alatt vannak szabadon és biztonságosan utazhassanak Németalföld minden tartományában és Európában található minden birtokai-ban. Továbbá utazhassanak azokon keresztül más helyekre vagy azokon túl, és az Egyesült Tartományok minden részében, bármilyen városán, erődjén és helyőrségén keresztül, melyek az Egyesült Tartományok bármelyik részén vagy annak bárhol Európában elhelyezkedő birtokain találhatóak. Hasonlókép-

pen, minden említett területen gyakorolhatják a kereskedelmet, ahogyan nekik tetszik, éppen úgy, mint ahogyan az ügynökeik, képviselőik és alkalmazottaik. Továbbá szabadon járhatnak, akár tulajdonuk és áruik nélkül vagy azokkal, fegyveresen vagy fegyvertelenül ahol nekik tetszik (azonban fegyveresen csak negyven fős csoport alatt). Az *Egyesült Tartományok* népe és lakosai szintén élvezze ugyanezen szabadságot és mentességet a nevezett *Uralkodó* minden európai birtokán. Feltéve, hogy azok és közülük mindenki a kereskedés és árusítás folyamán alá veti magát a másik nemzet jogszabályainak és törvényeinek.

XXV. Hogy abban az esetben, ha valamelyik nemzet alattvalóinak kereskedő hajói vihar, kalózkodás vagy más kényszerű ok miatt a másik fél kikötőjébe, birtokára kell hogy hajózzanak, akkor azok hajóikkal és áruikkal biztonságban és tetszésük szerint, mindenféle vám vagy más illeték fizetése nélkül elhagyhassák azokat. Feltéve, hogy azok nem fogják elveszíteni rakományukat és másmilyen árujukat; nem lesznek kitéve semmiféle zaklatásnak vagy hajóik átkutatásának. Feltéve, hogy ott, ahová érkeztek (mint azt fentebb említettük) nem fogadnak be a fedélzetükre semmilyen személyt vagy árut, nem tesznek semmit, ami a törvénnyel, rendeletekkel vagy a helység szokásaival ellentétes.

XXVI. Hogy a felek kereskedőit, kapitányait és matrózait, hajóikkal, áruikkal, portékáikkal vagy árucikkeikkel ne lehessen letartóztatni vagy elfogni a szárazföldön, kikötőben, úton vagy folyón, azért, hogy általános vagy hivatalos parancs alapján katonai szolgálatra kényszerítsék őket vagy, hogy bármilyen más egyéb szolgálatot teljesítsenek, kivéve, ha csak erre valamilyen kivételes szükség nem lenne. Továbbá azoknak ezért a szolgálatért jogos elégtételt kell adni. Azonban azért, hogy azokat ne érje semmilyen személyes kár az elfogás és letartóztatás miatt, ezen szolgálat igénylését törvényesen kell kérvényezni valamelyik nemzet polgári bíróságán.

XXVII. Hogy mindkét fél kereskedői, és azok partnerei és üzlettársai, továbbá azok kapitányai és tengerészei, amikor elindulnak a tengerre vagy vízszatérnek valamelyik fél kikötőiben vagy amikor partra szállnak, viselhessenek és használhassanak saját és áruik védelmében támadó vagy védő fegyvert. Azonban a szállásukra vagy fogadóikba térve le kell tenniük és ott kell hagyniuk a fegyvereiket mindaddig, amíg újra a hajóik fedélzetén nem lesznek.

XXVIII. Hogy mindkét nemzet hadihajói vagy kísérőhajói amikor találkoznak vagy utol érnek a tengeren bármilyen, a másik fél alattvalóinak vagy lakosainak tulajdonában lévő kereskedő hajóval vagy más hajóval, amíg ha-

sonló útvonalat követnek vagy ugyanazon az úton haladnak, akkor kötelesek biztosítani és védeni azokat összes és mindenki ellen, akik rájuk akarna támadni azon időszak alatt amikor ugyanazon a vízi úton haladnak.

XXIX. Hogy ha bármelyik félnek vagy egy semleges nemzet alattvalóinak vagy lakosainak hajóját vagy hajóit, egy harmadik fél, mely egyik nemzetnek sem az alattvalója vagy lakosa elfogja, akkor ezen személyt arra kell kötelezni, hogy a másik féllel kövesse, visszavigye és visszaadja a mondott hajókat a tulajdonosoknak, legyenek ezen hajók akár most is bármelyik fél kikötőjében vagy éppen azt a kikötőt már időközben elhagyták vagy azok hatáskörén belül találhatóak. Azonban mindezek megtétele a tulajdonosok vagy az érintettek költségén kell, hogy történjen.

XXX. Hogy mindkét oldalon a vámszedők és más hasonló hivatalnokok a másik nemzet törvényeihez igazodjanak és ne rójanak ki és ne követeljenek többet, mint ami a megbízásaikban és utasításaikban számukra meg lett engedve.

XXXI. Hogy, ha lenne bármilyen kár is, melyet bármelyik nemzet vagy annak alattvalói vagy lakosai okoztak vagy idéztek elő a másik fél alattvalóival vagy lakosaival szemben vagy jelen szerződés bármelyik cikkelye vagy a közjog ellen¹¹; akkor még ennek ellenére is egyik fél sem adhat ki mindaddig megtorló, elkobzó és visszaszerző levelet, amíg először a törvénye szerint igazságtételt nem igényelt. Azonban abban az esetben, ha az igazságtételt megtagadják vagy késleltetik, akkor a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* és nevezett *States General* vagy annak a nemzetnek a megbízottai, melynek alattvalói vagy lakosai szenvedtek igazságtalanságot, nyilvánosan kérjen igazságtételt ott a másik féltől, ahol (ahogy, mint azt fent mondtuk) az el lett halasztva és vissza lett utasítva vagy, hogy biztosítva legyen a pártatlanság és a törvényes eljárás attól a kijelölt harmadik féltől, mely meghallgatja és eldönti az ilyen vitát. Azonban, ha még ekkor is halogtják és késleltetik a döntést, nem szolgáltatnak igazságot és nem adnak elégtételt az ilyen igényt követő három hónapon belül, akkor megtorló, elkobzó és visszaszerző levelet ki lehet adni.

XXXII. Szintén megállapodtunk abban, hogy ha bármikor az történne, (melyet Isten az Ő Kegyelmeiből tilt) hogy a most elrendezett nézeteltérés a nevezett *Felső* és a nevezett *States General* között megsokasodna és újból nyílt háborúskodás törne ki, akkor a felek azon hajóit, kereskedelmi hajóit és más

¹¹ A *Common right* nem azonos az angol jogszokással (*common law*). A fogalom többet jelenet, az angol jog a nemzetközi jog felé való közeledést mutatja.

egyéb ingóságát, melyek az ellenséges fél uralma alatt lévő kikötőkben vannak vagy tartózkodnak, nem lehet elkobozni és azok hátrányára nem lehet semmilyen ellenséges dolgot elkövetni; hanem hat hónapon belül maradéktalanul engedjék meg a másik fél alattvalóinak és lakosainak, hogy azok szabadon, mindenféle zaklatás nélkül elszállíthassák onnét, ahová csak gondolják, a fent nevezett dolgaikat és bármilyen egyéb dolgaikat.

XXXIII. Hogy azok, akik valamelyik féltől magán megbízatást szereztek, mielőtt átveszik az ilyen megbízatást, adjanak megbízható embertől, akinek nincsen része vagy érdekeltsége ilyen rakományokból, jó és megfelelő biztosítékot a bíróságon, ahol az ilyen megbízatást kapnak, hogy nem okoznak semmilyen kárt vagy sérelmet a másik fél alattvalóinak vagy lakosainak.

XXXIV. Szintén megállapodtunk és megegyeztünk abban, hogy bármelyik fél alattvalói és lakosai mindig szabadon beléphessenek egymás tengeri kikötőibe és ugyanazon szabadság szerint maradhassanak azokban és elhagyhassák azokat, és ez a szabadság nem csupán a kereskedő hajóikra és azok rakományaira, hanem a hadihajóikra is vonatkozik, legyenek azok akár a nevezett *Uralkodó* akár a nevezett *States General* tulajdonában vagy olyan személyek tulajdonában, akik magán megbízatást kaptak. A kereskedő hajók és hadihajók vihar vagy más a tengeren történt veszteség okán kiköthessenek azokban, vagy azért, hogy kijavítsák a hajóikat, vagy, hogy ellátmányt vegyenek fel. Azonban, amikor a felek alattvalói ilyen kikötőkbe önként hajóznak, a hadihajók száma nem haladhatja nyolcat, továbbá nem maradhatnak vagy tartózkodhatnak tovább azokban vagy a szomszédos helységekbe, mint amennyi számukra éppen indokolt, hogy kijavítsák a nevezett hajóikat vagy, hogy élelmiszert vagy más számukra szükséges dolgot vegyenek. Abban az esetben, ha nagyobb számú hadihajó akarna ilyen kikötőbe bebocsájtást nyerni, akkor azok addig nem köthetnek ki azokban, amíg engedélyt nem kapnak attól a személytől, akinek a hatáskörébe tartoznak a mondott kikötők, kivéve akkor, ha vihar vagy más elemi csapás miatt hajóznának oda és a kikötés révén azok elkerülhetik a tengeren lévő veszélyeket: ebben az esetben, azonnal meg kell mondaniuk az okát a kormányzóknak vagy a vezető elöljárónak, hogy miért óhajtának bebocsájtást nyerni. Továbbá a kikötők sérelmére nem tehetnek semmilyen ellenséges dolgot vagy más dolgot miközben azok ott tartózkodnak, és nem maradhatnak a fent említett kikötőkben tovább, mint ahogy a mondott kormányzó vagy a vezető elöljáró azt engedélyezte nekik.

XXXV. Továbbá megegyeztünk és megállapodtunk abban, hogy a felek őszintén és határozottan betartják és véghezviszik jelen szerződést és az összes és minden pontot, ami ebben található, és azokat a felek hasonlóképpen eredményesen betartatják és végrehajtatják mindkét nemzet alattvalóival és lakosaival.

XXXVI. Szintén megegyeztünk és megállapodtunk abban további garancia és biztosíték érdekében, hogy ez a szerződés és szövetség az *Egyesült Tartományok Rendi Gyűlése* és annak népe részéről legyen pontosan és *bona fide* alapján végrehajtva. Továbbá szintén megállapodtunk abban, hogy a mondott *States General* ezen cikkelyek által megállapodik abban, és határozottan kötelezettséget vállal és lekötelezi magát, hogy az összes és minden egyes személy, akiket azok vagy a Tartományok Államai bármikor választani, kinevezni, vagy állítani fognak a kapitány-tábornoki, kormányzói, főtisztviselői, helytartói, a hadsereg vagy a szárazföldi erők vezetője, vagy admirálisa illetve vezetője a flottának, hajóknak vagy a tengeri erők vezetőjének tisztségére,¹² azok eskü által kötelezve lesznek arra, hogy megerősítsék ezen szerződést és annak minden egyes cikkelyét. Továbbá eskü mellett szentül megfogadják azt, hogy ezen személyek és mindenki más is a fent nevezett személyekhez hasonlóan az eskü értelmében ameddig az lehetséges be fogja tartatni és véghez fogja vinni ezen szerződés minden egyes cikkelyét.

XXXVII. Jelen békeszerződésben, a ratifikált példányok kicserélését megelőzően vagy az azt követő hat hónapon belül, benne értendőek azok, akiket bármelyik fél a közös megegyezés alapján megnevezett. Mindeközben a szerződő felek hálásan elismerik a baráti szolgálatot és fáradhatatlan igyekezetet, amivel a Svéd Királyság legfenségesebb Uralkodója közbenjárásával közve-

¹² Az Egyesült Tartományok politikai életét a régensek és helytartók ellentéte határozta meg. Az Össztartományi Gyűlésen (*States General*) 1651. január 18-tól kezdve (*Grote Vergadering*) mindig Holland tartomány főtisztviselője, a nagypenzionárius (raadspensionaris) elnökölt. Az angolok elleni háború időszakában ezt a tisztséget Johan de Witt (1625–1672), Holland penzionárius töltötte be. Hivatalát a harmadik angol–holland háború (1672–1674) idején is viselte. 1672-ben a katonai kudarcok miatt az Amsredami polgárság testvérével együtt megölte.

Johan de Witt halálát követően előtérbe került a helytartói hivatal fontossága. A helytartó tisztségét a függetlenség kivívása óta az Orániai-Nassau-ház tagjai töltötték be. 1672-ben nevezték ki ezen tisztség élére II. (Orániai) Vilmost. A helytartó irányítása alatt állt az állam fegyveres ereje: a hadsereg és a flotta. A helytartók célja az volt, hogy nagyobb szárazföldi hadsereg legyen a birtokukban. A hadsereg révén szerettek volna bekapcsolódni a kontinensen zajló nagyhatalmi versengésbe.

títve, Isten támogatása által, segítette véghezvinni ezen békítés jótékony munkáját, ezzel az eredménnyel [a békét megkötötték]. Így, hogy tanúsítsuk azok szeretetét úgy döntöttünk és egyeztünk meg mindkét fél közös megegyezésével, hogy a fent nevezett svéd királyi Őfelsége egész királyságával, birtokával, tartományával és jogaival legyen benne foglalva ezen szerződésbe és jelen békében a lehető legjobb és leghatásosabb módon.

XXXVIII. Szintén megegyeztünk és megállapodtunk abban, hogy jelen szerződés és az összes és minden ügy és ügyek, melyek benne foglaltattak és megkötöttek, legyenek megerősítve a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* és a nevezett *Egyesült Tartományok Rendi Gyűlése* által, mindkét részcél, megfelelő és hiteles formában, nagy pecséttel megerősített hivatalos okiratokban a következő négy héten belül vagy ha lehetséges korábban; és, hogy a nevezett időn belül a felek ratifikált példányai kicserélendők Bredában; és, hogy rögtön az átadást és kicserélést követően ez a szerződés és szövetség a szokásos formában és helyen közzéteendő.¹³

Kelt.: Breda 1667. július 21/31.

¹³ *Calendar of State Papers, Domestic series*, 422, Aug. 28./Sept. 7., Amsterdam. A béke közzétételének dátuma 1667. augusztus 14/24. A VII. cikkelyben megállapított határnapok ettől az időponttól számítandók.

KÜLÖNÁLLÓ CIKKELY

Ha az történe, hogy bármilyen a *Nagy-Britannia Uralkodójának* tulajdonában lévő szövet, függő, szőnyeg, festmény vagy bármilyen fajta bútor vagy drágakő, ékszer, értékes ritkaság vagy más egyéb bármilyen ingó vagydon akár most vagy majd csak ezt követően a mondott *States General* vagy annak az alattvalóinak a kezére vagy hatalmába kerülne; akkor a *States General* megígéri, hogy a nevezett *Királyhoz* tartozó bármilyen ingó vagydon jelenlegi birtokosait semmilyen formában nem fogja megvédeni, mely tárgyakat olyan módon szereztek meg, hogy korábbi tulajdonosaiknak nehézséget okoz ezeket visszakapnia, és továbbá jogos és méltányos¹⁴ úton nem tudnak megegyezni arról, hogy ezeket szabadon visszakapják. A nevezett *Államok* [Tartományok] megígérik, hogy a leghatékonyabb igyekezetüket használva, világos és áttekinthető módon, mindenféle szokásos bírósági eljárás, ügyvitel folyamata és formája nélkül járnak el ebben az ügyben; és hogy igazságot szolgáltatnak és amennyire csak lehetséges a nevezett *Ófelségét*, egyetlen személy megkárosítása nélkül kárpótolják.

Továbbá, hogy, ha bárki azok közül, aki bűnösnek találtatott a szörnyű felseg- és hazaárulás elkövetésének vádjában az áldott emlékezetű I. Károly uralkodó ellen,¹⁵ és törvényesen elítélték a fenti dolgokban, jogaitól és vagyonától megfosztották és halálraítélték, legyenek most vagy csak ezután tartózkodjanak a nevezett *States General* birtokain; amint tudomását szereznek arról, hogy ilyen személy ezen birtokokon tartózkodik, akkor a *States General* vagy annak bármilyen hivatalnoka tartóztassa le és vegye őrizetbe és rabként küldje Angliába vagy azoknak adja át, akiket a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* kinevezett, hogy a fent nevezett személyeket őrizetbe vegye és haza szállítsa.

Kelt.: Breda 1667. július 21/31

Ófelsége nyilatkozata minden Helység, Erőd, stb. visszaadására vonatkozóan, melyeket alattvalói május 10/20-a után foglaltak el vagy szereztek vissza a hollandoktól.

II. KÁROLY Isten kegyelméből Anglia, Skócia, Franciaország és Írország Királya, a Hit védelmezője, stb. Ezennel tudatjuk és jelezzük az összes és minden személynek és személyeknek, akiket ez illet vagy akikre bármilyen módon

¹⁴ Méltányosság, jogegyenlőség (*aequitas*). Ami méltányos az „jó és igazságos”. A méltányosságot szembe lehet állítani a civil jog merev szabályaival. (MOLNÁR–JAKAB: *Római jog*, 36) Az *equity* az angol jogrendszer alapja a *common law* mellett.

¹⁵ I. Károly angol uralkodó (1623–1647).

vonatkozik, hogy mivel az 1667. július 21/31-én Bredában, közöttünk és a *Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Nagy és Hatalmas Lordjai* között megkötött békeszerződés harmadik cikkelyének értelmében megállapodtunk abban, hogy mindkét fél megtarthatja és birtokolhatja teljes uralma alatt, tulajdonában, birtokában mindazon területet, szigetet, várost, erődöt, helyet és kolóniát, melyeket ezen háború során vagy bármikor ezt a háborút megelőzően a fegyverek erejével vagy bármely egyéb módon a másik féltől megszerzett és megtartott továbbá, hogy azt teljesen, egyik hellyel sem téve kivételt, május 10/20-át követően hasonló módon, mint ahogyan azt szerezte és hatalmába kerítette, birtokolja. A továbbiakban azért, hogy ezentúl elkerüljük minden okát a harcnak és a küzdelemnek, melyek valaha is azok helyreállításának igényeként merülének fel, szintén megállapodunk a hatodik cikkelyben abban, hogy ha valamelyik fél elfoglalja és megszerzi a másik fél bármely, területét, szigetét, városát, erődjét, kolóniáját vagy más egyéb területét, a nevezett május 10/20-át követően, akkor azokat (bármilyen a helyre és az időre vonatkozó megkülönböztetés nélkül) haladéktalanul vissza kell adni és abban az állapotban kell hagyni, melyben azokat találták abban az időben mikor ezeken a helyeken ismeretes volt, hogy a béke meg lett újítva. Éppen ezért határozottan felszólítjuk és utasítjuk minden, bármilyen rangú és méltóságú helytartókat, tisztünket, parancsnokunkat és katonánkat akár tengeren, akár szárazföldön, Európán belül, akárcsak azon kívül, hogy legnagyobb nemtetszésünk terhe mellett a fentebb említett szerződés szerint tartózkodjanak és teljesen mondjanak le mindenfajta ellenségeskedésről. És ha mégis bármikor az történne vagy érkezne el, hogy azok az *Egyesült Tartományoktól* bármilyen szárazföldet, szigetet, várost, erődöt, kolóniát és más egyéb helyet bárhol is helyezkedjen el megszereznek vagy visszafoglalnak és az uralmunk alá helyeznek, a mondott május 10/20-át követően, akkor ezen területek adassanak vissza, mindenféle halasztás, kifogás, továbbá ezen területek bármiféle csonkítása, egyes részeinek kiszakítása és elvétele vagy azon okozott bármilyen anyagi károkozás nélkül, azoknak a személyeknek, akik ezen területek tulajdon leveleit bemutatják. Továbbá ezen területeket ugyanabban az állapotban kell hagyni, mint amelyben azokat találták abban az időben, mikor ezeken a helyeken ismeretes volt, hogy a béke meg lett újítva. Kelt Westminsteren az Úr 1667-es esztendejében régi számítás szerint július huszonkilencedikén és új számítás szerint augusztus nyolcadikán, uralkodásunk tizenkilencedik évében.¹⁶

¹⁶ II. Károly uralkodásának kezdetét apja, I. Károly kivégzésétől, 1647/48-tól számította. Ezzel is hangsúlyozva, hogy nem ismeri el a cromwelli Köztársaság legitimitását. Ezért szerepel a nyilatkozat keltezésénél az uralkodásának tizenkilencedik évében, nem pedig az uralkodásának hetedik évében.

Függelék

BREDAI HAJÓZÁSI ÉS KERESKEDELMI SZERZŐDÉS BREDÁ, 1667. JÚLIUS 31.

Hajózási és kereskedelmi szerződés a legfenségesebb és leghatalmasabb Uralkodó II. Károly, Isten kegyelméből Anglia, Skócia, Franciaország és Írország Királya, a Hit védelmezője és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Nagy és Hatalmas Lordjai között. 1667. július 21/31.

MINTHOGY a béke, egyesülés és szövetség azon cikkelyei által, melyek a mai napon *Ófelsége Nagy-Britannia Uralkodója* és az *Egyesült Tartományok Rendi Gyűlése* között lettek megkötve, körültekintően és figyelmesen elrendeltek, hogy a háború összes sajnálatos és szerencsétlen következménye haladéktalanul érjen véget és, hogy a béke, mely mindenki által olyannyira óhajtva volt, álljon vissza a felek minden királyságában és birtokain és a szerződő felek összes alattvalója és lakosa között. Az eddig eltelt idő és az események nem tették lehetővé, hogy egyenlően méressen meg az összes és minden ügy és ügyek, melyekben a fent nevezett cikkelyek között megállapodtunk és megegyeztünk, különösképpen azok, melyek a szabad hajózás és a kereskedelem szabályaira vonatkoznak, így azokat szabályozni kell. Továbbá féltő, hogy a felek lakosai és alattvalói újra visszatérnek a vitákhoz és széthúzáshoz és a most elrendezett ellentét újból kiéleződne, mivel ezen cikkelyek nem érintenek bizonyos kérdéseket minden olyan üggyel kapcsolatban, mely a hajózáshoz és a kereskedelemhez kapcsolódik és azokra vonatkozik, ezért a svéd követ közvetítése és igyekezete által a fent említett felek megegyeztek ezen további, különálló cikkelyekben.

I. Hogy minden olyan proklamáció és állami intézkedés, mely ellentétes a hajózás és a kereskedelem szabadságával és melyet bármelyik fél bocsátott ki ezen háborúra hivatkozva, hogy kárt okozzon a másik félnek töröltessék el mindkét fél országában.

II. Annak magyarázataként, hogy az a törvény, melyet *Nagy-Britannia Uralkodója* az 1660-as évben bocsátott ki saját alattvalói hajózásának támogatása céljából, mely nyomán a külföldieknek tilos lett Anglia területére bármilyen árucikket behozni, kivéve az olyanokat, melyeket saját maguk természet-

tek vagy gyártottak;¹ megállapodtunk abban, hogy ezután szintén jogos legyen a *States Generalnak* és alattvalóinak Angliába szállítani a hajóikon, minden olyan árucikket, mely Alsó vagy Felső Németországban terem, kerül előállításra vagy gyártásra, melyeket általában nem olyan gyakran és könnyen szállítanak a tengeri kikötőkbe (hogy, aztán onnan el lehessen szállítani más országokba) más egyéb úton, mint az *Egyesült Tartományok* területein és birtokain keresztül, akár szárazföldön, akár folyón.

III. Minthogy *Nagy-Britannia Uralkodója* eddig sürgetve volt, hogy mindkét fél az árut és árucikkeit meghatározza bizonyos és alkalmas szabályok szerint; hasonló módon a *States General* szintén mindig igyekezett, arra hogy az árucikkeket elhatárolják és körülírják néhány, bizonyos, megfelelő, örökre betartandó törvénnyel; és mégis úgy tűnik ez az ügy nagyobb figyelmet és fáradozást igényel, minthogy ezt gyorsan, mindkét fél meelégedésére rendezni lehetne. A felek hajlandóak a fenti ügy elrendezését elhalasztani egy kijelölt alkalomig. A felek megbízottai találkozzanak egymással amilyen hamar csak lehet azt követően, hogy a béke megkötetett, hogy megoldják és megállapodjanak a részletezett és körül írt árucikkek fajtájában, és a hajózás szabályaiban, és hogy ezt írásba foglalják új és kölcsönös szerződésekben. Azonban arra az esetre, ha a felek lakosai és alattvalói kétségben és bizonytalanságban lennének amiatt, hogy nem tudják, milyen fajta árut törvényes vagy nem törvényes szállítaniuk vagy vinniük bármely ellenséges félnek, mely áruk minősülnek hadianyagnak vagy kereskedelmi cikknek; ezért hasonlóképpen megegyezünk és megállapodunk abban, hogy a *Legkeresztényebb Király*² és a *States General* között megkötött kereskedelmi és hajózási szerződés (a 26. cikkelytől kezdve beleértve egészen a 42. cikkelyig) olyan módon és szándék szerint, mely itt a következőkben be lett illesztve francia nyelven, szolgáljon a fent említett felek között ideiglenesen szabályként és törvényként, továbbá iránymutatóként a nagyobb és teljesebb tengeri kereskedelem biztosítására vonatkozó egyezmény megkötéséig.³

IV. Szintén megegyeztünk abban, hogy a fentebb megfogalmazott különálló cikkelyek és az összes és minden ügy és ügyek, melyek benne foglaltattak és

¹ 1660. Navigation Act.

² <http://www.heraldica.org/topics/france/frroyal.htm#most-christian> A francia uralkodók egyik címzése VII. Károlytól (1422–1461) kezdve. Latinul: *Rex christianissimus*. Franciául: *Roi Très-chrétien*.

³ A bredai kereskedelmi szerződésbe beillesztett, korábbi francia-holland szerződés cikkelyeit lásd: CHALMERS: *A Collection of Treaties*, 154–159.

megkötettek, legyenek megerősítve a nevezett *Nagy-Britannia Uralkodója* és a nevezett *Egyesült Tartományok Rendi Gyűlése* által, mindkét részről, megfelelő és hiteles formában, nagy pecséttel megerősített hivatalos okiratokban a következő négy héten belül vagy ha lehetséges korábban; és, hogy a közös iratok kicserélendők Bredában a fent említett időn belül; és hasonlóképpen közzéteendők a szokásos formában és helyen rögtön az átadást és kicserélést követően.

Kelt.: Breda 1667. július 21/31

The peace treaty of Breda

The Treaty of Breda between England and the United Netherlands ended the Second Anglo-Dutch War of 1665–1667. The *Treaty of Peace, Alliance, Navigation and Commerce* was concluded by Sir Henry Coventry and Denzil Hollis from England and Hieronymus Bevernik from Holland, Pieter De Huybert from Zeeland and Allard Jongestael from Friesland in the Dutch city of Breda on July 31, 1667. The conference was attended by the Dutch Republic, England, France, Denmark and Sweden.

The *Peace Treaty of Breda* regulated that no compensation would be paid for any losses and no prizes or goods that had been taken during the war would be restored. This principle of *uti possidentis* was vital in the guidelines the Dutch side received. Suriname (northern South America) and Pulo-Run (the island of Run in Indonesia) remained in Dutch hands. English commerce had lost the Indonesian archipelago and precious spices. But New Amsterdam (New-York), New Jersey and Delaware were kept by England.

The Treaty regulated sailing in the Channel. The English demand that all ships lower their flag in the Channel was the cause of the opening the First Anglo-Dutch War. The flag salute would be respected in the peace of Breda. All Dutch ships had to lower their ensigns when they met an English man of war. However the Dutch had demanded recognition of the right to freely sail the seas.

The treaty also contained the general and free exchange of prisoners. Only the costs of maintenance had to be paid for.

The *Navigation and Commerce Treaty of Breda* regulated sailing. The navigation and the trade would be free. All proclamations and acts against the liberty of navigation and trade should be abrogated. The Navigation Laws (1651, 1660) were modified and the Dutch were now allowed to ship German goods to England.

Leaders of the Dutch Republic felt that an honourable peace had been achieved. The peace treaty reconfirmed the status of the Republic as a strong, independent participant in the arena of international politics. The peace agreement had been a necessity for England. The war and the peace in many respects was a complete failure for the Monarchy. The treasury of Charles II. was almost empty. The war had been disastrous for English commerce. The plague (in August–September, 1665), the Great Fire of London (on September 2–5, 1666) and naval confrontations had caused depression in trade. Nevertheless England kept New Amsterdam.

Tördelés: JATEPress,
WordPerfect X4 kiadványszerkesztő program.

Kiadja a JATEPress
6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30–34.
<http://www2.u-szeged.hu/jatepress/>

Felclős kiadó: Dr. Pándi Lajos egyetemi docens
Felclős vezető: Szőnyi Etelka kiadói főszerkesztő
Méret: A/5, példányszám: 300, munkaszám: 32/2010.

1996

26. A jeruzsálemi Szent János Lovagrend regulája. [Homonnai Sarolta, Hunyadi Zsolt]
27. Az amerikai alkotmányozási vita: a föderalisták írásából (1787–1788). [Berkes Tímea]
28. Források a németek Szovjetunióba történő kitelepítéséről Közép-Kelet-Európából (1945–1953). [Köteles Péter]
29. Turgot: Levelek a toleranciáról. [Balázs Péter]

1997

30. Európai nemzeti kisebbségek kongresszusainak határozatai (1925–1937). [Eiler Ferenc]
31. Vikingek az angolszász krónikában. [Rimaszombati Károly] *(elfogyott)*
32. Gildas: Britannia romlásáról. [Novák Veronika] *(elfogyott)*

1998

33. AZ 1904-es szerb–bolgár szerződések. [Horváth Krisztián]
34. A Bayeux-i faliszőnyeg. [Jójárt Júlia, Varga Vanda Éva] (a 18. sz. utánnyomása + színes melléklet) *(elfogyott)*
35. Szultáni fermán a Bolgár exarchátus megalapításáról. (1870. febr. 28.). [Horváth Krisztián]
36. A fiatal Napóleon írásai Korzikáról. [Jókai Rita]
37. Esztergom 1595-ös visszavétele a napi jelentések tükrében. [Bagi Zoltán Péter, Szász Géza]
38. Ausztria határai (Saint-Germain 1919. szept. 10.). [Eveli Péter, Dobos Erzsébet]
39. Tervezet a kereszténység leendő békéjéről (Podjebrád-béketervezet, 1464). [Karát Tamás]
40. Törvény Skócia lefegyverzéséről (1746). [Fejér Ingrid]

1999

41. Az 1902-es orosz–bolgár katonai konvenció. [Horváth Krisztián]
42. Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből. [Nótári Tamás]
43. Marcus Tullius Cicero M. Caelius védelmében mondott beszéde. [Nótári Tamás]

2000

44. „A Népszövetség halála”. Dokumentumok az olasz–etióp konfliktus történetéből (1935–1936). [Szélinger Balázs]
45. A szudétánémet kérdés a második világháborúban (Edvard Beneš és Wenzel Jaksch levelezése 1939–1943). [Kasza Péter]
46. Načertanije (A szerb nemzeti és külpolitika titkos dokumentuma, 1844). [Szajcsán Éva]
47. Juan Donoso Cortés: Értekezések. [Bán Mónika]
48. Napóleon trianoni dekrétuma az Illír Tartományok megszervezéséről. (1809. dec. 25.) [Pándi Eszter]
49. Dokumentumok az 1911–1912-es olasz–török háborúból. [Horváth Krisztián]

2001

50. Mary Rowlandson fogságának és szabadulásának elbeszélése. [Zámbó Ildikó]
51. Marcus Tullius Cicero Q. Ligarius érdekében mondott beszéde. [Nótári Tamás]
52. Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848). [Kökény Andrea]
53. Navigatio Sancti Brendani Abbatis * Szt. Brendan apát tengeri utazása. [Majorossy Judit] *(elfogyott)*

2002

54. Az 1930-as görög–török barátsági és semlegességi szerződés. [Balogh Ádám]
55. John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezése a kubai rakétaválság alatt. [Simon Ágnes, Simon Eszter]
56. Korzika 1755-ös és 1794-es alkotmánya. [Tandori Mária]
57. Jugoszlávia külpolitikai dilemmája 1940-ben. [Tóth-Szenesi Attila, Szajcsán Éva]
58. Állam – Szent Unió – Skizma. [Kovács Kálmán Árpád]

2003

59. Három középkori germán törvénykönyv. [Huszár Edit]
60. Az első világháború és a spanyol semlegesség. [Pallagi Mária]
61. Edvard Beneš: Az osztrák probléma és a cseh kérdés. [Gulyás László, Halmos Tamás]
62. Johann Martin Honigberger: Napkeleti gyümölcsök. [Buczkó Zsuzsanna]

2004

63. Zsebkalauz Németországhoz. [Kovács Melinda, Szilárd Balázs]
64. Sztálin és Tito moszkvai titkos találkozása. 1948. február 10. [Vukman Péter]
65. Olasz–spanyol kapcsolatok a második világháború idején. [Katona Eszter]

2005

66. A konstantinápolyi egyezmény (1800. ápr. 1.) és Ali pasa levélváltása a Jón-szigetek kormányzójával (1807–1808). [Szász Erzsébet]
67. Szemelvények Zsigmond lengyel herceg budai számadásából. [Horogszegi Zoltán, Rábai Krisztina]
68. Hydatius: Chronica (379–469). [Széll Gábor]
69. Magyar források a finn–szovjet téli háborúhoz. 1939. nov. 30.–1940. márc. 12. [Vámos Barbara]
70. A szovjet–jugoszláv konfliktus története a források tükrében (1948 február–1949 november). [Vukman Péter]
71. Az 1945-ös szovjet atomkémkedés dokumentumok tükrében. [Cora Zoltán]
72. Hruscsov–Tito levélváltás 1954. [Ifj. Prohászka Géza]

2006

73. Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában (1949). [Mucsi András]
74. A késő Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381 és 1382-ből származó oklevelek alapján. [Juhász Ágnes]
75. Németország és Nagy-Britannia diplomáciai kapcsolatai 1892–1904 között. (A Tilley-memorandum, 1905). [Rostás Róbert]
76. A Jézus Társaság feloszlata (1759–1773). [Babarczy Dóra]

2007

77. A Lex Imitana (egy Flavius-kori municipium törvénye). [Illés Imre Áron]
78. A Bor-Kalán nemzetség birtokperének ítéletlevele 1332-ből. [Papp Róbert]

2008

79. A Szent István csatahajó elsüllyedése. 1918. június 10. [Bánsági Andor]
80. Tunnunai Victor: Chronica (444–565). [Széll Gábor]
81. Spanyol dinasztikus alternatíva: A karlisták. [Polácska Edina]

2009

82. Városi törvények a római köztársaság utolsó századából. [Janzsó Miklós, Szabó Ádám Ágoston]

2010

83. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.). [Palotás Zsolt]